

[B] **MEER DAN EEN LIEF MEISJE. BEDENKINGEN BIJ EEN BOEK OVER EMMY VERHEY**

De Nederlandstalige biografie van een Nederlandse klassieke musicus is een merkwaardig genre. Het voor de hand liggende uitgangspunt is natuurlijk het gegeven dat de musicus uniek is vanwege zijn of haar spel. Wat iemand privé meemaakt, is vaak veel minder uitzonderlijk. Echter, afgaande op de recente publicaties zijn musici in de eerste plaats mensen en pas daarna artiesten. Dat geldt zeker voor boeken die geen wetenschappelijke ambitie hebben. Het spel en repertoire komen op zijn best op de tweede plaats en het tekort aan informatie over deze onderwerpen wordt gecompenseerd met veel empathie op een journalistiek-literaire toon waarbij de weinige beschrijvingen van composities en uitvoeringen meer boeien om hun taal dan om hun informatie. De grootmeester in dit genre is journalist-romancier Jan Brokken. Zijn eerste publicatie op dit gebied was zijn interviewbundel *Met musici* (1988), waarin hij beroemde interpreten portretteerde als “gewone mensen” met “gewone emoties”. Hun ongewone talent werd natuurlijk wel gesignaleerd, maar was in zijn teksten in wezen slechts een hamerstuk. Op veel grotere schaal herhaalde hij deze aanpak in zijn biografie van de pianist Yuri Egorov, *In het huis van de dichter* (2008), waarin het vooral gaat over diens homoseksualiteit, de band met zijn verlaten vaderland Rusland, een bestaan in de meest vrijgevochten stad van Nederland, aids en het trieste einde gesublimeerd tot kunst waarin de dood over Egorovs schouder leek mee te spelen. Dat hij fantastisch speelde, blijft gelukkig niet onvermeld, maar de muziek dient vooral als spreekbuis van tijdgebonden onderbuikse en ultieme sentimenten die in een prachtige stijl onder woorden worden gebracht. Het boek is vooral een bijdrage aan de geschiedenis van de mentaliteit in de jaren tachtig.

Commercieel gezien bleek deze benadering een gat in de markt. Zelfs als een auteur ruim baan geeft aan de musicus, krijgt de mens vaak de overhand, zoals in het boek van Thea Derks over Reinbert de Leeuw¹, van Agnes van der Horst over de familie Andriessen, Wilma de Rek over Simeon ten Holt, van Toni Boumans over Frieda Belinfante en die van Judith van der Wel en Kees Berkhout over het Koninklijk Concertgebouworkest. Al deze boeken

zijn niet toevallig geschreven door journalisten met soms literaire ambities en niet altijd met de grootste kennis van muziek. De uitzonderingen op deze regel (de gesprekken van Niek Nelissen met Bernard Haitink en die van Maarten Brandt met Pierre Boulez) krijgen dan ook stiefmoederlijke aandacht. Daarbij komt dat in de media, ook op de Nederlandse nationale zender voor klassieke muziek (Radio 4), de meeste aandacht bij muziek uitgaat naar het hart en de ziel van de componist, musicus en luisteraar, daarbij voorbijgaand aan het feit dat emoties pas kunst zijn als ze een vorm krijgen in kunstwerken. De stilering mag de primaire ontroering niet in de weg staan en de directe expressie is het hoogste goed. De romantische tegenstelling tussen kunstenaar en burger heeft als eigentijds gezicht dat de kunstenaar vooral een gewoon mens moet zijn en dat de kunst ons een inkijkje geeft in de ziel van de maker; kunst is in de eerste plaats verklankte biografie en pas daarna kunst. Dat we moeilijke momenten in het leven kunnen doorstaan dankzij de omgang met kunst (als kunst), is een open deur.

Die modieuze benadering spreekt ook uit het grootste deel van het pas verschenen boek *Mijn viool: vriend en vijand* over violiste Emmy Verhey. De hoofdstukken van verschillende auteurs (Jan Brokken, Marijke Brunt, Youp van 't Hek, Henk Smit, Ed Spanjaard, Machiel Swillens, Emile Wennekes, Paul Witterman en Marieke van Willigen) zijn of interviews of artikelen of een combinatie daarvan. De directe aanleiding voor deze publicatie was het feit dat Verhey (66) onlangs besloot te stoppen met het geven van concerten. Dat is niet alleen jammer voor haar vele bewonderaars, ook de reden voor haar besluit verdient aandacht. Als een bekende violiste als zij al moeite heeft om aan engagementen te komen, hoe moeilijk is het dan wel niet voor beginners en minder bekende musici? Geen woord in dit boek over deze cultuurpolitieke kwestie, wel een oud roerend biografisch portret en plus recente aanvulling, uiteraard van Jan Brokken. De tragedies uit haar leven worden niet verzwegen (de verdrinking van haar broertje, de dood van haar tweede man), maar de vraag hoe zij daarop reageerde, wordt nauwelijks beantwoord. Misschien wel terecht, omdat iedereen het antwoord kan raden: professionalisme werkt zowel onderdrukkend, relativerend als louterend.

In de hoofdstukken over de vakvrouw, waarin Verhey vertelt over studeren, les krijgen, les geven, concerten voorbereiden en platen maken, overheerst de aandoenlijkheid in korte en zakelijke bewoordingen. Oorzaak hiervan is mede dat de diverse auteurs van deze bundel, die haar interviewden over aspecten van haar leven en werk, meestal een vlotte schrijfstijl zwaarder lieten wegen dan het doorwrochte betoog met veel voorbeelden en eerder uit waren op een sympathiek portret dan op een wezenlijke bijdrage aan de studie van het Nederlandse muziekleven. Dat laatste doet nog het meest Emile Wennekes, nu hoogleraar muziekwetenschap in Utrecht en voorheen muziekmedewerker van *NRC Handelsblad* en *de Volkskrant*. Zijn hoofdstuk en nog meer haar repertoirelijst achterin het boek rekenen af met het beeld van een lief meisje dat zich bij voorkeur toelegde op het populair-klassieke repertoire. Ze speelde veel meer twintigste-eeuwse muziek dan men zou verwachten. Tot de werken die ze naar eigen zeggen helaas nooit heeft gespeeld, behoren de Eerste vioolsonate van Bartók en het Vioolconcert van Henze.

De term meisje lijkt niet aardig bij een oma van 66, maar de vele foto's van iemand die reeds als tiener een bekende Nederlander was, doen denken aan de opmerking van een popjournalist die ooit verklaarde dat de fans van een artiest graag willen dat die artiest zijn/haar leven lang zo oud blijft als hij/zij was toen hij/zij beroemd werd. Bij Verhey gaat die regel een beetje op, zij het op een goede manier: ze bleef direct en spontaan, maar haar inzicht in de complexiteit van de werkelijkheid is enorm. Dat weerspiegelt zich ook in het taalgebruik: haar zinnen zijn vaak aanzienlijk langer en rijker dan die van haar

Emmy Verhey.

gesprekspartners. De interviewers geven eerder de voorzet, laten Verhey inkoppen en lijden gelukkig niet aan het bekende interviewerseuvel dat ze meer bezig zijn met zichzelf dan met hun gast. Ook lijkt Verhey vaak beter geïnformeerd (met André van der Noot wordt waarschijnlijk bedoeld André Vandernoot).

Het goede aan het boek is dat de interviewers haar de kans hebben gegeven van het boek meer te maken dan een biografisch babbelboek en dat zij die kans heeft gegrepen op een wijze die niet geleerd of belerend is, maar wel getuigt van grote kennis van zaken. Even welkom is de bijgevoegde cd die duidelijk maakt waarom dit boek er überhaupt is. Met haar vaste begeleider Carlos Moerdijk speelt ze een zeer gevarieerd repertoire, geen Nederlandse en Belgische componisten, wel onder andere en pas voor de tweede keer Ravels Tzigane voor de luthéal, het instrument waarvoor Ravel het had geschreven. Ook zonder boek is die cd een aanrader.

EMANUEL OVERBEEKE

DIVERSE AUTEURS, *Mijn viool: vriend en vijand – Gesprekken met Emmy Verhey*, Eburon, Leiden, 2015, 152 p.

Noot

(1) Cas Smithuijsen, "Hedendaags hoofd, romantisch hart. Biografie van Reinbert de Leeuw", *Ons Erfdeel*, jg. 58 (2015), nr. 1, pp. 179-181.